

СТАРТАП-ОСВІТА

(шифр)

КОНКУРСНА НАУКОВА РОБОТА

на тему:

«ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

У СФЕРІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Загальна середня освіта як об'єкт державного управління.....	7
1.1. Природа загальної середньої освіти і роль держави в її регулюванні.....	7
1.2. Навчання основам стартапу як новаційна складова загальної середньої освіти в державі.....	11
Розділ 2. Аналіз стану реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти.....	14
Розділ 3. Удосконалення реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти в Україні: напрямки й інструменти.....	21
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26
ДОДАТОК А.....	31

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. До сфери освіти сьогодні звернена увага багатьох науковців теоретиків і практиків державного управління. Тільки держави, що мають у розпорядженні високоефективну систему освіти, що відповідає сучасним вимогам, можуть увійти до числа розвинених країн сучасного світу. Практично в усіх із них пріоритетним напрямом є розвиток загальної середньої освіти.

Для того, щоб правильно сприймати, аналізувати й оцінювати інформацію, людина повинна мати достатній інтелект і необхідний комплекс актуальних знань. Основи для цього закладаються саме на рівні загальної середньої освіти, що пред'являє все більш високі вимоги до загальноосвітніх установ.

Дослідження механізмів та інструментів реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти набуває особливої актуальності у наші дні, коли не припиняються дискусії з приводу реформи (чи модернізації) системи освіти. Вони ведуться як серед управлінців-практиків (не лише системи освіти), так і в академічних колах. При цьому деякі із пропозицій потребують ретельного аналізу й аналізу з позиції необхідності визначення новітніх складових загальної середньої освіти, упровадження світових стандартів у систему освіти України. Саме тому особливо актуальним стає дослідження складових системи загальної середньої освіти та державної політики: планування, оцінювання, прогнозування – як на національному, так і на регіональному рівнях.

Пошук ефективних механізмів державного регулювання загальною середньою освітою є предметом постійної уваги теоретиків і практиків державного управління. Серед зарубіжних учених, які досліджували проблемні питання розвитку освіти, можна назвати Ф. Альтбаха, Г. Беккера, Е. Денісона, Дж. Кендріка, Дж. Тулі, Л. Кроксфорд, Я. Мінсера, Д. Олдермена, П. Скотта, Ф. Ван Вагта, Дж. Вайса, Б. Кларка, К. Моррісона та ін. [44; 47; 48]. Важливі аспекти діяльності навчальних закладів і їх функціонування в сучасних умовах,

аналізують В. Андрущенко, В. Бакуменко, М. Белінська, О. Васильєва, Л. Гриневич, О. Дацій, Д. Дзвінчук, С. Домбровська, М. Згуровський, А. Кобець, І. Лопушинський, В. Луговий, А. Мазаракі, П. Надолішний, В. Огаренко, Л. Полякова, О. Поступна, В. Садковий, В. Сиченко, М. Степко, С. Шевченко та ін. [1-8; 10-12; 14-16; 19-22; 24-29; 31-32; 35; 38-43].

Незважаючи на досить широкий спектр досліджень з окресленої теми, варто зазначити, що в Україні бракує наукових розвідок, в яких би комплексно розглядалися науково-теоретичні засади визначення новаційного інструментарію реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення й обґрунтування наукових засад і практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти в Україні.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

- дослідити сутність і складові загальної середньої освіти як об'єкта державного управління;
- проаналізувати стан реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти в Україні та світі;
- визначити інструментарій, що регламентує перспективні напрямки реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти в Україні.

Об'єкт дослідження є державна загальна середня освіта.

Предметом дослідження є реалізація державної політики у сфері загальної середньої освіти в Україні.

Методи дослідження. Для реалізації мети й завдань дослідження використовувалася сучасна наукова методологія, заснована на таких принципах: переходу від абстрактного до конкретного, єдності початку дослідження й початку розвитку об'єкта, збігу логічного й історичного, збіжності законів розвитку об'єкта й законів його пізнання тощо. В основу методології дослідження було покладено системний і структурно-функціональний підходи, що дозволили дослідити об'єкт державного

управління у сфері загальної середньої освіти з позиції його цілісності, а також з'ясувати її сутність і складові. Автором використано також програмно-цільовий підхід і прогностичний метод, сутність яких полягає у виділенні елементів системи розвитку та подальшого вдосконалення державної політики у сфері загальної середньої освіти України.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є вітчизняна та міжнародна нормативно-правова база, інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства освіти і науки України тощо.

У першому розділі розглянуті наукові засади характеристики соціально-економічної природи загальної середньої освіти, систематизовані її складові з позиції новітності, досліджено сутність такої освіти як об'єкту державного управління, а також уточнено, що реалізація державної політики в означеній сфері передбачає застосування правового й організаційного інструментарію (засобів і методів), який представлений, насамперед, програмними та стратегічними документами, процесом їх розробки й упровадження із залученням громадськості.

У другому розділі проаналізовано стан реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти, за допомогою системного та компаративного аналізу встановлено, що організаційно-правове (зокрема програмне) забезпечення такої політики в Україні відзначається недосконалістю – відсутністю на місцях відповідних програм розвитку стартап-освіти, ураховуючи позитивну закордонну практику в цій сфері (зокрема, США й Англії), визначено перспективи провадження навчання більш ранньої стартап-освіти в Україні. Крім того, визначено показники розвитку загальної середньої освіти за низкою структурно-функціональних складових.

У третьому розділі визначено напрямки вдосконалення процесу реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти в Україні, які передбачають застосування програмно-цільового підходу в межах переорієнтування в навчанні населення на базовому рівні на формування в нього інтелектуальних, соціальних, ціннісних і ситуативних компетентностей. З огляду на це обґрунтована необхідність упровадження в регіонах програми

підтримки розвитку стартап-освіти молоді у сфері загальної середньої освіти (за прикладом США й Англії), яка є базовою ланкою в наданні соціально значущого блага, насамперед, на безоплатній основі, що повинно відповідати вимогам часу та потребам суспільства.

Значення отриманих результатів полягає в тому, що наукові узагальнення доведені до рівня конкретних пропозицій. Висновки, отримані у результаті наукового дослідження, мають важливе значення для подальшої теоретичної розробки питання обґрунтування новітніх складових загальної середньої освіти в Україні – ранньої стартап-освіти, зменшення розриву між якістю освіти та вимогами суспільства до неї як основи економічного зростання та добробуту тощо. Рекомендації та пропозиції, викладені в дослідницькій роботі, можуть використовуватися в діяльності органів державної влади (центрального та регіонального рівня) як такі, що стосуються необхідності врахування сучасних тенденцій і новітніх складових загальної середньої освіти в Україні при вдосконаленні вітчизняного інструментарію державної політики в цій сфері.

Конкурсна робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел (48 найменувань, у т. ч. 5 іноземних) і додатку. Загальний обсяг роботи 39 стор. друкованого тексту, з них 30 сторінок основного тексту.

Результати дослідження за обраною темою відображено в 1 науковій праці, опублікованій у збірнику матеріалів науково-комунікативних заходів.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Природа загальної середньої освіти і роль держави в її регулюванні

Головна стратегічна лінія реформування загальної середньої освіти полягає в її адаптації до економічних умов, що постійно змінюються - в частині змісту освіти, у внутрішньому устрої школи, в її організаційних механізмах, в управлінні. У науковій літературі вчені розглядають освіту як галузь, розуміючи сукупність підприємств і організацій, об'єднаних спільністю функцій, що виконуються ними в системі громадського розподілу праці [2]. Ця система освітніх установ, організацій і підприємств передбачає здійснення освітньої діяльності, спрямованої на задоволення потреб населення в освітніх послугах і формування в нього необхідних компетентностей [4, с. 142]. Також науковці звертають увагу на інституціональні аспекти освіти, указуючи, що це своєрідна система діяльності, пов'язана з передачею і засвоєнням знань, навичок, умінь, а також певний соціальний інститут (система установ, створена для виконання специфічних функцій) [22, с. 96].

У деяких роботах українських вчених [18] освіта розглядається з функціональної точки зору – як результат діяльності освітніх установ. Проте такий розгляд освіти недостатньо повний, оскільки він не враховує синергетичний ефект і можливість цілеспрямованої дії системи загальної середньої освіти.

Таким чином, використовуючи термін "освіта", необхідно враховувати багатозначність його розуміння. Окрім засвоєння деякого обсягу знань, навичок і умінь, освіту розглядають як відповідним чином організований процес навчання і розвитку особистості.

Мережа освітніх установ, як правило, розглядається як сукупність

освітніх установ, об'єднаних за принципом підлеглості певному рівню освіти (зазвичай місцевій установі початкової або вищої професійної освіти). При цьому дослідники пропонують різні напрями оптимізації мережі [15, с. 64]. При такому підході зв'язку між освітніми установами різних типів, що дають утворення іншого рівня, стають зовнішніми для даної мережі. Тим самим не враховується міжрівнева взаємодія освітніх установ, що дозволяє зробити висновок про можливість досягнення більшої оптимізації структури освітніх установ регіонів. Для цього необхідно розглядати систему освітніх установ як єдиний поліфункціональний освітній комплекс, що включає всю сукупність освітніх установ, розташованих на цій території. Це дозволить врахувати повний освітній потенціал, що створюється системою утворення конкретної території [43, с. 124].

Слід зазначити, що реалізація державної політики в означеній сфері передбачає застосування правового й організаційного інструментарію (засобів і методів) [13]. Він представлений, насамперед, програмними та стратегічними документами, процесом їх розробки й упровадження із залученням громадськості.

Сучасна система освіти України охоплює найважливіший сегмент суспільства. До сфери освіти, як відомо, сьогодні залучені значні людські, фінансові і матеріально-технічні ресурси. У 2000/2001 навчальному році в Україні функціонувало більше 140 тис. освітніх установ, в яких працювало більше 5,9 млн. і навчалося 33,0 млн. чоловік [29, с. 192]. Сьогодні до діяльності системи освіти має пряме відношення більше чверті усього населення України [25]. Якщо ж враховувати опосередкований контакт з батьками і родичами тих, що навчаються, то число тих, хто особисто зацікавлений в ефективній роботі освітніх установ, зростає в два-три рази. Крім того, до складу системи утворення України входять науково-дослідні інститути, конструкторські бюро, виробничі підприємства. Функціонує ціла мережа спеціальних науково-дослідних і науково-методичних організацій, що здійснюють наукове і методичне забезпечення діяльності самої системи

освіти [13, с. 153].

Комплексний розгляд системи освіти дозволяє побачити і можливі синергетичні ефекти, під якими в економіці освіти розуміють характеристику, що відбиває інтегральну (сукупну, багато-критерійну) числову оцінку економічних, соціальних, педагогічних і інших кінцевих результатів при рішенні задачі відтворення знань [5, с. 40]. При цьому, розглядаючи економічні аспекти, не можна залишати без уваги не лише соціальні результати діяльності системи загальної середньої освіти, але і питання змісту освіти. Економічні закони визначають лише умови функціонування економічних суб'єктів – освітніх установ, проте сам процес освіти регламентується закономірностями педагогіки і психології. Освітня діяльність пронизує усе життя сучасного суспільства, вона тісно пов'язана практично з будь-якою сферою діяльності людини або галуззю економіки. Тому непросто визначити, де закінчується вплив системи освіти [29, с. 121].

Традиційне ділення людського життя на чітко розрізняні періоди – дитинство і юність, присвячені шкільній освіті, час професійної діяльності в дорослому віці, вихід на пенсію – більше не відповідає реальності сучасного життя і ще менше вимогам майбутнього. Погоджуємося із В. Дзоз, М. Дементом, С. Домбровською та ін., що сьогодні ніхто не може розраховувати на те, що зможе в юності набрати багаж знань, якого йому вистачить на все життя, оскільки швидкі зміни, що відбуваються у світі, вимагають постійного оновлення знань, а первинна освіта молоді проявляє тенденцію усе більш подовжуватися в часі [14, с. 38; 16; 19].

В умовах постіндустріального суспільства його розвиток має ґрунтуватися на безперервній освіті, сприяючи при цьому підвищенню економічної віддачі системи загальної середньої та вищої освіти. ЮНЕСКО і Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) закликають розглядати безперервність освіти як принцип, який має бути покладений в основу організаційної перебудови різних структурних ланок існуючих систем освіти [38, с. 142].

Незважаючи на провідну роль системи освіти в освіті, уважаємо, що

все ж неправильно визначати освіту тільки як систему державних і приватних установ, метою яких є відтворення в людині найбільш суттєвих і загальних рис культури попередніх поколінь, у тому числі і того, що було ними накопичено і перевірено [7, с. 66]. Система освіти, висхідне місце в якій займає загальна середня, має розглядатися як найважливіший соціально-економічний інститут, що впливає на різні сфери життєдіяльності окремого індивідуума, соціальних груп і суспільства в цілому, а освіта і освітній процес – як основоположні функції «системи-творення», що відбивають її соціально-економічну природу. Зміна значення знань є тими умовами, що впливають на суспільство і економіку. Разом з капіталом знання набувають усе більшого значення як чинник економічного зростання, передусім, у високоіндустріальних країнах.

Освіта підвищує рівень знань людини, тобто збільшує об'єм людського капіталу. Він у вигляді накопичених знань (включаючи навиків, умінь, здібностей) є певним запасом. При цьому людський капітал невід'ємний від його носія – людини, а його функціонування й ефективність використання значною мірою залежать від інтересів і переваг конкретного суб'єкта [16]. Розміщення знань в людському капіталі здійснюється найчастіше в освітньому комплексі. Результатом його діяльності стає поява нового обсягу знань (додаткового продукту економіки знань).

Отже, соціально-економічна природа системи освіти, багато в чому визначається новим видом соціально-економічних ресурсів – знаннями. Обсяг їх накопичення та використання виступає головним чинником економічного зростання кожної країни в цілому та її регіонів. Урахування вимагає то факт, що сучасні виклики висувають нові вимоги до знань, тому їх формування на базовому рівні (на рівні загальної середньої освіти) повинно відбуватися в напрямку актуальності, комплексності, ситуаційності, ціннісного орієнтування й інноваційності.

Власне кажучи, вирішення проблем модернізації системи загальної середньої освіти необхідно шукати на принципово іншій парадигмальній і діалектичній основі, що відбиває специфіку системи освіти «знання –

компетентності», з метою забезпечення подальшого її розвитку в координатах «попит-пропозиція». Саме виходячи з цього слід оцінювати її ефективність.

1.2. Навчання основам стартапу як новітій складової загальної середньої освіти в державі

У Всесвітній декларації про освіту визначено, що "фундаментальна мета розвитку освіти полягає в передачі і збагаченні загальних культурних і моральних цінностей [32, с. 57]. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року та Проект концепції розвитку освіти до 2025 року припускають орієнтацію системи загальної середньої освіти не лише на засвоєння не тільки певної сукупності знань, але і на розвиток особистості, пізнавальних і творчих здібностей. Загальноосвітня школа повинна формувати цілісну систему універсальних знань, умінь, навичок, а також досвід *самостійної* діяльності і особистої відповідальності тих хто навчається, тобто ключові компетенції, що визначають сучасну якість змісту освіти [36]. Усі ці характеристики допоможуть молодій людині в подальшому реалізувати плани на відкриття та ведення власної справи.

Як відомо, розвиток молоді та самореалізація (власне, вибудовування її кар'єри) можливе у двох сферах – публічній і приватній. За першого варіанту, держава виступає як наймодавець і гарант. При цьому унормованим є процес кадрової підготовки, кар'єрного росту тощо. А за другого варіанту держава є регулятором, партнером, а також клієнтом. У цьому випадку кар'єрне зростання безпосередньо пов'язане із веденням господарської діяльності, і що принципово важливо, на власний ризик з метою отримання прибутку та надання якісних послуг. Саме такий термін, як «господарська діяльність», законодавчо закріплений і використовується в Україні [9].

«Стартап» надає нових інтенцій і звучання господарській діяльності. Разом із науково-теоретичною новизною, він відзначається практико

орієнтованою складністю упровадження в Україні через брак відповідних знань, і, звісно, можливостей. Допомогти у розв'язанні цього проблемного питання може вивчення та виважена апробація позитивного закордонного досвіду, зокрема США, Англії, Німеччини тощо. У цих країнах активно запроваджують окремі освітні програми, а також онлайн-курси стартапу, розробниками та бізнес-інкубаторами яких є навчальні заклади [31].

Сутність стартапу можна звести до бізнес-структури, для створення якої необхідні *мотив і стимул* (тобто реалізація інтелектуального, творчого та іншого потенціалу, забезпечення власного добробуту та збільшення притоку інвестицій в регіон для його розвитку) + *освіта* (наявність «актуальних» знань, отриманих у т. ч. онлайн) + *Сорусат* (переймання досвіду ефективного провадження бізнес-проектів) + *обрання “свого” ринку* (у т. ч. новаційність мислення та дій). У цьому рівнянні «ОСВІТА» нами поставлена на друге місце не випадково. Оскільки вона є тією основою, яка необхідна для формування в особистості стійкого мотиву до кар'єрного зростання як підприємця, який розраховує, насамперед, на власні сили в умовах ризику.

Отже, розвиток молоді в цьому контексті передбачає такі етапи: «Яйце» → «Курча» → «Куриця». Для того, щоб швидше молодь дійшла до третього етапу, вона повинна вчасно здобути «актуальні» і практико орієнтовані знання в ключових питаннях стартапу, а саме: які риси успішних бізнес-проектів, як створити свою власну команду або вступити в чужу, як знайти ментора, згенерувати ідею і побудувати для неї бізнес-модель, як провести маркетингове дослідження. Це можливо здійснити шляхом включення курсів її профорієнтації до освітніх програм, тобто розширення їх меж за допомогою «раннього» навчання засадам стартапу за допомогою створення освітньої платформи «*Learzing StartUp*». Цю освітню платформу можна представити таким рівнянням:

$$\text{Learzing StartUp} = \text{освіта «актуальним» знанням} + \text{гейміфікація} + \text{соціальність}$$

Не заглиблюючись у межах дослідження в питання змістовного наповнення цих профорінтаційних курсів щодо засад стартапу, можемо з упевненістю зазначити, що на території міста Харкова можливо апримувати успішний досвід США й Англії щодо їх уведення. Розробниками цих курсів є, зокрема Стенфордський університет, що знаходиться в серці Кремнієвої Долини, а також Wrekin College (м. Веллінгтон, Англія) [31; 45].

Ця доволі проста на перший погляд ідея («ранньої» освіти молоді основам стартапу) є значима для сучасного соціально-економічного розвитку і становить квінтесенцію програм щодо розвитку стартап освіти молоді. Метою таких програм є створення системи високо якісної освіти, розвиток і підтримка «на перспективу» бізнес активності молоді, яка становить цільову аудиторію цих програм, спрямованої на самовизначення і самореалізацію молоді, формування в неї інтелектуальних, ситуативних, соціальних і ціннісних компетентностей на базі навчальних закладів за умови активного долучення до цього процесу представників бізнесу. До речі, практика показує, що значний позитивний ефект дають разові акції такої співпраці з бізнесом [33], який охоче ділиться з молоддю своїм досвідом. Проте бракує цього виду співпраці на постійній основі в межах проведення профорінтаційних занять, курсів та ін. щодо засад стартапу, ведення бізнесу початківцями. Як наслідок, 20 % випускників ВНЗ мають низький рівень розвитку структурно-динамічних і етико-сміслових характеристик особистісно-професійної суб'єктності, що означає таке: вони не спроможні після здобуття освіти успішно вести власний бізнес [31].

Отже, урахуваючи вимоги часу та суспільства щодо забезпечення його добробуту та соціально-економічного розвитку держави, можемо зазначити, що детального аналізу потребує вітчизняний та закордонний досвід щодо застосування організаційно-правового інструментарію державної політики у сфері загальної середньої освіти, спрямованого на підтримку її розвитку в сучасних реаліях і на перспективу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Загальну середню освіту справедливо вважають базовою (операційною) ланкою системи освіти. Дослідники відмічають, що вона є неодмінною умовою для рівноправної і відповідальної участі в цьому процесі кожного з нас [10]. Підтримуємо думку академіка А. Новікова, що в гуманістичному суспільстві держава зобов'язана надати можливість кожному громадянину здобути загальну і вищу освіту [19, с. 51].

Зв'язок структури освітніх установ за віковою вертикаллю в Україні здійснювався за допомогою єдиного змісту загальної середньої освіти. Саме зміст десяти- і одинадцятирічної загальної освіти, зафіксований в єдиних (обов'язкових) програмах і єдиних (обов'язкових) підручниках, що сприймаються як державний стандарт освіти, був тим єднальним системотворним чинником, навколо якого і формувалася єдність вимог до рівня підготовленості що навчаються при переході з однієї освітньої установи в іншу, з однієї підсистеми в іншу на усій території СРСР. Сьогодні в Україні всі підсистеми освіти також взаємодіють таким чином, що загальна середня освіта виступає змістовним і організаційно-методичним (технологічним) стрижнем державної системи освіти [42, с. 123]. Тому українці важливо зберегти системотворний початок системи загальної середньої освіти. Саме загальноосвітня школа має бути основою допрофесійної освіти, що направляє діяльність установ різних видів до досягнення цілей, що стоять перед системою освіти. Для цього слід забезпечити моделювання та підтримку у виборі робочих місць у межах реалізації освітніх програм, дозволивши учням спробувати по черзі попрацювати на різних місцях над пов'язаними з тією чи іншою професією завданнями.

До 90-х років структура освітніх установ розвивалася відповідно до цілей і завдань планово-адміністративної системи. Так, у шкільній освіті були відсутні ряд предметів гуманітарного циклу, іноземна мова давалася дуже

обмежено, викладання інформатики здійснювалося на українському низькому якісному рівні, іноді навіть без використання техніки, тоді як в школах розвинених країн викладалися три блоки предметних областей [20, с. 127], а саме: комунікативний (рідна мова, іноземні мови, інформатика); природничо-науковий (математика, фізика, біологія, хімія тощо); соціально-гуманітарний (економіка, право, політологія, соціологія, історія, соціальна антропологія). Останній предметний блок знань практично був відсутній в радянській школі. Щодо повсюдності його впровадження на вітчизняних теренах, то воно почало відбуватися не так давно. У цілому за своїм змістом українська освіта успадкувала від радянської доби повну десоціалізованість, відсутнє вивчення форм взаємодії людини (індивід, група індивідів, окремі співтовариства, організації, підприємства, суспільство в цілому, світова спільнота).

Наразі Міністерство освіти і науки України започатковує серйозні якісні зміни структури загальної середньої освіти. Напрямами реформи є здійснення переходу від унітарного, однакового навчання до освіти за вибором. За свідченням МОН України [21, с. 45] змінилася структура загальноосвітніх шкіл, зокрема збільшилася кількість шкіл із поглибленим вивченням різних предметів; розширилася мережа гімназій, ліцеїв, авторських та інших видів сучасної загальноосвітньої школи, серйозно посилюється роль гуманітарної освіти. Так, у системі загальної освіти отримали широкий розвиток школи з поглибленим вивченням предметів – близько 15% від загальної кількості середніх (повних) шкіл; ліцеї – 2%; гімназії – 3%, при цьому число таких освітніх установ щорічно збільшується (у 1990 році вони склали лише 6,6% від загального числа). Тому елітарний (немасовий або альтернативний традиційній школі) сектор нині вже досить вагою: гімназії, ліцеї, школи з поглибленим вивченням предметів, в яких навчається 12,7% дітей [28, с. 127].

Позитивною тенденцією є також стійке зростання рівня освіти вчителів, зокрема в 2014 році вищу освіту мали 97,3% учителів (у 2000-м – 85,6%). Усе більшого поширення набуває практика реалізації пілотних проектів щодо підготовки українських вчителів, які володіють новітніми підходами в навчанні дітей у школі за світовими зразками [4, с. 142; 17].

Слід зазначити, що навчально-матеріальна база загальноосвітніх шкіл, що склалася до теперішнього часу, не відповідає вимогам сучасних освітніх технологій. Темпи старіння і зносу будівель значно випереджають об'єми їх реконструкції і будівництва нових об'єктів. Менше 50% будівель мають увесь вигляд благоустрою (у місті близько 90%, в селі трохи більше 30%), більше за третину шкіл України не має їдалень і буфетів. Однією з негативних тенденцій останніх років слід визнати постійне скорочення кількості учнів (у 1992 році – 79,6%, у 1995-му – 69%, у 2014-му – лише 56,7%) [3, с. 92].

Проте слід зазначити, що разом з посиленням теоретичної підготовки учнів сталося послаблення практичної спрямованості викладання.

Слід також констатувати, що в системі загальної середньої освіти, особливо в старшій ланці, склалася тенденція втрати доступності і вибору, які стають залежними від соціальної приналежності, місця проживання. Усе більш проблематичним є вибір учнями напрямів навчання за здібностями, інтересам, трудовим зусиллям [8, с. 4].

Викликає занепокоєння і серйозне погіршення якісних показників навчання. У доповіді Організації по економічному співробітництву і розвитку "Міжнародна програма оцінки учнів" говориться про результати проведеного опитування 265 тис. школярів у віці 15 років з 31 країни світу. Під час опитування оцінювалися знання і уміння в області читання і сприйняття текстів а також математики і природних наук. По цих трьох категоріях у кожній країні оцінювалося від 4 до 10 тис. школярів, причому враховувалися не лише навчальні показники, але і наявність у підлітків знань і умінь, необхідних в дорослому житті. Основна увага була приділена практичному володінню знаннями, умінню оперувати поняттями і вирішувати завдання, що відносяться до кожної з трьох вказаних областей. У доповіді також проаналізовано відношення школярів до самого процесу навчання. Результати для України невтішні, адже школярі ні в одній групі не заявили про себе як про лідерів, опинившись за всіма параметрами лише в третьому десятку. Гірше за українських школярів показали результати учні з Португалії, Люксембурга, Мексики і Бразилії, які займають останнє місце по усіх трьох категоріях [11,

с. 19]. Порівнюючи результати об'єктивних міжнародних досліджень із спробами українських чиновників прикрасити дійсність, доводиться замислитися про перспективи наших учнів. Міжнародні дослідження говорять про необхідність вживання термінових заходів з підвищення якості освіти в українській середній школі. Оскільки значна кількість школярів не засвоює шкільну програму (за окремими предметами до 50%), що вимагає серйозної роботи щодо реформа змісту і структури загальної освіти [12, с. 237].

Розпочату роботу МОН України щодо розвантаження й оновлення освітніх навчальних програм початкової школи необхідно продовжувати при залученні науковців, представників громадських організацій, провідних експертів, що дозволить забезпечити ґрунтовне вдосконалення міжпредметних зв'язків, поступальність між дошкільною, початковою та базовою загальною середньою освітою.

У багатьох регіонах серйозні нарікання педагогів і керівників освітніх установ викликає регіональний навчальний план, перевантаженість його регіонального компонента за рахунок утиску прав освітніх установ. Зберігається відрив навчання від соціально значущих проблем – система загальної середньої освіти як і раніше в основному орієнтується на відтворення готових знань і професійних умінь, слабо впливає на розвиток особистості, формування системи життєвих цінностей, соціальних норм і інших елементів культури [27, с. 2].

Головним призначенням загальної середньої освіти слід визнати формування необхідних навичок, а саме:

- навчальної діяльності;
- мотивованість навчання;
- підготовленість до реальних викликів життя;
- уміння міркувати і викладати свої думки й ідеї;
- уміти ставити цілі та їх досягати;
- ефективно аналізувати те, що відбувається в навколишньому середовищі;
- самовдосконалюватися;

– забезпечувати власний розвиток і соціально-економічну безпеку своєї держави [38].

Тільки в цьому випадку загальна середня освіта є основою для ефективного подальшого навчання і справжньою умовою гідного рівня життя.

Фактично йдеться про реалізацію на цьому рівні освіти чотирьох засадничих принципів освіти, викладених в доповіді Міжнародної комісії з освіти для XXI століття "Освіта: прихований скарб", представленому в 1996 р. в ЮНЕСКО : навчитися жити разом, навчитися отримувати знання, навчитися працювати, навчитися жити.

В умовах інформатизації та глобалізації всіх сфер життя особливу важливість має навчання основам стартапу в освітніх установах, причому ці основи мають бути закладені саме в загальноосвітній школі. Сьогодні можна говорити про включення основ стартапу до складу функціонально необхідного для життя на власний ризик у сучасному світі мінімуму знань.

Однією з головних перешкод у запровадженні навчання основам стартапу ДН у нашій країні є ситуація внутрішньої культури освіти, що визнає переважно традиційне навчання. Варто підкреслити, що стартап-освіта не є антагоністичною щодо до існуючих форм навчання і не заперечує наявні освітні тенденції, зокрема е-освіту, навпаки. Вона природним чином інтегрується в цій системі, доповнюючи та розвиваючи її і сприяє створенню мобільного освітнього середовища [41].

Серед основних переваг стартап- і е-освіти, порівняно з традиційними формами, слід виокремити адаптивність до рівня базової підготовки та здібностей учнів, їх матеріального становища, фізичних особливостей, місця проживання тощо. Проте без повної відсутності безпосереднього контакту в процесі навчання «учитель – учень» усе ж таки неможливо, якою б досконалою не була технічна система передачі інформації. Отже, розвиток системи освіти вимагає підвищення якості підготовки майбутніх стартаперів.

Однією з найважливіших умов української школи слід визнати розробку українськомовних освітніх Інтернет-ресурсів. Щоб стати складовою частиною шкільної практики, робота в навчальних телекомунікаційних проектах повинна

вестися у рамках загальноосвітніх навчальних дисциплін. Існуючі програми і навчально-методичні комплекти для цього непридатні, відмічають дослідники [31]. Інформаційні технології і Інтернет повинні стати в школі важливими технічними засобами рішення основних навчальних завдань, бути тісно пов'язаними з процесом навчання різним предметам. Рішення цієї задачі вимагає не лише створення нових електронних навчальних матеріалів, але і перебудови змісту і організаційних форм навчальної діяльності і перепідготовки вчительських кадрів [17]. Отже, необхідно активніше впроваджувати в загальноосвітню школу як обов'язкові предмети, що забезпечують соціалізацію особи в сучасній ринковій економіці, так і ті предмети, що дозволяють молодді в подальшому інноваційно мислити та забезпечувати власний добробут. Це стосується викладання основ стартапу, яке в регіонх України має бути організоване на належному якісному рівні.

Погоджуємося з В. Андрущенко, В. Вікторовим, М. Комарницький, О. Мельниченко, В. Мельниченко та іншими [1; 6, 17; 23], що в Україні дедалі більше молодих людей намагаються почати свій бізнес, але попри бажання змінити світ і величезну пристрасть їхніх засновників, «9 з 10 стартапів зазнають невдачі», головним чином – через брак знань з управління ресурсами, маркетингу, логістики, інжинірингу, психології, права, бухгалтерського обліку тощо. Тому для збільшення шансів на успіх «хоча б один із його засновників повинен знати основи управління стартапом» [26, с. 146]. При цьому слід зважати на таке: 1) управління стартапами є відмінним від того, яке притаманне зрілим чи традиційним компаніям; 2) основні компоненти: управління людськими, фінансовими та іншими ресурсами; управління виробництвом; стратегічне управління; управління інноваційним розвитком.

Відповідні базові знання майбутні стартапери повинні отримувати у старшій школі, а згодом і у ВНЗ. Під час навчання в закладах загальної середньої освіти молодді мають бути розкриті такі теми:

- вибір виду діяльності, продукту та технології;
- формування статутного фонду;
- реєстрація суб'єкта господарювання;

- організація діяльності;
- рекомендацій щодо реалізації пілотного проекту;
- просування інноваційного продукту;
- захист майнового комплексу й прав власності на нематеріальні ресурси;
- переговори та підтримання партнерських стосунків з інвесторами, постачальниками та ін. [там само].

Варто зазначити, що аналіз освітніх програм в Україні [25] дозволяє констатувати, що на вітчизняних теренах ще не набула поширення практика реалізації в регіонах програм ранньої стартап-освіти молоді. Спостерігається саме тенденція до навчання вже студентів основам стартапу, і це відбувається завдяки активності деяких ВНЗ, громадських організацій і молодих підприємців, які свого часу стикнулися із проблемою відкриття власної справи. Як приклад можемо навести досвід діяльності в означеній сфері таких установ, організацій і підприємств:

1) Львівського стартап-інкубатора Startup Depot, який спільно з польським Instytut Rozwoju Miast Krakow й Інститутом міста у Львові, у межах проекту «Польська допомога» протягом 2016 і 2017 років запускає спеціалізовану школу для студентів, що цікавляться підприємництвом, сучасними технологіями та планують у майбутньому створити власний бізнес [30];

2) Міжнародної студентської організації ESFL (European Students for Liberty), яка долучала у 2016 році українську молодь до навчання основам у межах проекту «Free Startup Project» [45];

3) Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана, який у 2016 році запровадив тренінг-курс «Start-up: створення та функціонування» [23];

4) Першого освітнього центру для підприємців «Startup Ukraine» [33], який проводить експрес і повні курси в цій сфері тощо.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НАПРЯМКИ Й ІНСТРУМЕНТИ

Міністерство освіти і науки України стратегічними завданнями реформування загальної середньої освіти вбачає такі кроки:

- необхідність відродження національної системи загальної середньої освіти, як важливішої ланки виховання освіченої й творчої особистості, становлення її морального й фізичного здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку особистості дитини, відтворення й трансляції культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків;
- виведення державної системи загальної середньої освіти на рівень освіти розвинених країн світу шляхом якісного реформування її концептуальних, структурних й організаційних засад;
- децентралізація в освітній сфері та глибока демократизація традиційних навчально-виховних процесів і закладів; формування багатоваріативної інвестиційної політики в галузі загальної середньої освіти, зокрема публічно-приватної [25; 40].

З урахуванням цих напрямків, положень Розпорядження Уряду України «Про концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 рр.» і наявного закордонного досвіду у сфері загальної середньої освіти [36; 47; 48] можемо передбачити, що виконання програми щодо розвитку ранньої стартап-освіти молоді має здійснюватися за низкою напрямків, а саме:

- 1) підвищення рівня правової культури молоді, зокрема в питаннях ведення бізнесу;
- 2) забезпечення навчального процесу засадам стартапу постійним соціальним і матеріально-фінансовим супроводом з боку бізнесу, який як ніхто може передати досвід успішної реалізації бізнес-проектів;
- 3) всебічний інтелектуальний і творчий розвиток молоді, що дозволить підвищити рівень її бізнес активності, забезпечити в подальшому власний

добробут;

4) розвиток економіки міста, зокрема її інвестиційно-інноваційної сфери;

5) створення сприятливих умов для формування патріотизму, розвитку громадянського суспільства (і що цінно, команди однодумців ще зі шкільної лави), а також формування свідомого ставлення молоді до ефективного використання свого потенціалу (і викорінення таким чином серед неї архетипу безтурботності, нічим не зайнятого життя);

б) забезпечення повсюдності впровадження публічно-приватного партнерства.

Зважаючи на необхідність реалізації ранньої стартап-освіти молоді в Україні, можемо запропонувати такі критерії оцінювання результативності виконання заходів міської програми із забезпечення цієї освіти – «Рання Startup-освіта молоді» на прикладі міста Харкова (Додаток А): 1. Показник витрат. 2. Показник продукту. 3. Показник ефективності виконання. 4. Показник якості отриманих результатів.

При розрахунку цих показників було обрано трьохрічний період, а також для прикладу взято інформацію із веб-сайту Департаменту освіти Харківської міської ради [33], яка щоправда ще потребує певного уточнення через обмеженість доступу до деяких даних.

Щодо функції з координації виконання заходів міської програми «Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 року, то вона може бути покладена на департаменти освіти міських рад, як потенційних розробників цієї програми, розрахованої на трьохрічний період. Уважаємо, що її потенційними співрозробниками й учасниками можуть бути Департамент у справах сім'ї, молоді та спорту міської ради, її виконавчий комітет, мережа навчальних закладів, Молодіжна рада при міському голові, громадські організації й об'єднання підприємців та ін.

З метою дотримання принципу підзвітності та публічності контроль за виконанням заходів міської програми «Рання Startup-освіта молоді Харкова» може бути покладено на виконавчий комітет міської ради, а також на громадські об'єднання.

Варто відзначити, що фінансування запропонованої міської програми може здійснюватися за рахунок коштів міського бюджету в межах можливих видатків (у т. ч. тих, що передбачаються з урахуванням кожного навчального року), та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

У якості основного передвисновка можемо зазначити таке: згідно з вимогами проектного і тайм менеджменту, найтривалішим процесом є підготовка необхідних кадрів (генераторів ідей, виконавців) [17; 25; 31; 35; 40]. Час не стоїть на місці і забезпечувати становлення нової генерації стартаперів і добробуту української молоді та нашої держави потрібно вже сьогодні.

ВИСНОВКИ

1. *Досліджено* сутність загальної середньої освіти, яка є тією категорією державного управління, що інтегрує інші види розвитку в суспільстві – соціально-економічний розвиток держави, розвиток людини й інституційний розвиток. Оптимальне функціонування та своєчасне виважене вдосконалення системи освіти цього базового рівня можна визначити як «стимул» для її розвитку в цілому, тобто й інших рівнів.

Систематизація наукових засад щодо природи загальної середньої освіти дозволила визначити можливі синергетичні ефекти, які відбивають інтегральну характеристику кінцевих результатів при відтворенні знань стартапу, отриманих на базовому рівні – рівні загальної середньої освіти.

Дослідивши досвід розвинених країн, *констатовано*, що держава повинна на безоплатній основі надавати якісні та своєчасні освітні послуги, а також на інноваційній базі, зокрема е-освіти. Перспективним при цьому *визначено* здійснення ранньої стартап-освіти із упровадженням форм державно-приватного партнерства, зменшення розриву між якістю освіти та вимогами суспільства до неї як основи економічного зростання та добробуту.

2. Як показав *зроблений аналіз* наявної системи загальної середньої освіти України, дана система перебуває в стані, який не задовольняє вимог, що

пред'являються до неї в умовах необхідності укріплення української державності, інтелектуального, соціального й економічного відродження України. Це проявляється в такому:

1) у невідповідності загальної середньої освіти запитам особистості та суспільства щодо формування актуальних знань, ситуативних, ціннісних та інших компетентностей, необхідних для забезпечення власного добробуту;

2) у падінні соціального престижу освіченості й інтелектуальної діяльності;

3) неврахування загальносвітових тенденцій щодо запровадження ранньої стартап-освіти молоді, тобто ще на рівні загальної середньої освіти тощо.

У цьому контексті за допомогою системного та компаративного аналізу з'ясовано актуальні проблеми саме підготовки стартаперів, а саме:

1) економічні (недостатнє фінансування закладів освіти; низькі доходи родин майбутніх стартаперів; невисока заробітна плата освітян тощо);

2) організаційно-правові (недосконалість програмного забезпечення щодо організації підготовки та підтримки стартапів; дефіцит кваліфікованих викладачів, які мають власний практичний досвід розробки та реалізації стартапів; проблеми із залученням бізнес-інвесторів і менторів);

3) методичні (недосконалість навчальних програм, їхня відірваність від потреб ринку тощо);

4) соціальні (недосконалість організаційно-правового (програмного) забезпечення державної політики у сфері загальної середньої освіти в Україні негативно позначається на показниках розвитку такої освіти тощо).

3. *Обґрунтовано* використання засадничих міжнародних принципів освіти при формуванні державної освітньої політики України: навчання функціональним компетентностям та інноваційному мисленню; навчання, зокрема в межах освітніх програм стартапу, повноцінному й ефективному використанню набутих знань з метою підвищення власного добробуту й економічного розвитку держави; забезпечення повсюдності впровадження е-освіти на базовому рівні тощо.

Ураховуючи позитивну закордонну практику в цій сфері (зокрема США й Англії), *визначено* такі перспективні напрямки реалізації державної політики у

сфері загальної середньої освіти в Україні:

- 1) навчання на основі інтеграції загальної середньої освіти й інноваційної діяльності;
- 2) залучення представників різних структур до ранньої стартап-освіти на базовому рівні;
- 3) створення спеціальних курсів такої освіти щодо надання знань зі створення стартапа й оцінки отриманих результатів;
- 4) підготовка та залучення висококваліфікованих викладачів з основ стартапу, установлення їм гідного рівня заробітної плати;
- 5) використання сучасних форм і методів навчання основам стартапу та значне розширення переліку вивчення тих навчальних дисциплін в загальній середній школі, які можуть сприяти більш цілісному пізнанню сучасної реальності;
- б) забезпечення реальної підтримки з боку держави та бізнесу запуску кращих стартапів-проектів;
- 7) урахування передового світового досвіду щодо організаційно-правового забезпечення цього процесу тощо.

Зважаючи на ці напрямки вдосконалення процесу реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти в Україні, *обґрунтовано*, по-перше, удосконалення інструментарію цієї політики, що регламентує урахування в межах програмно-цільового підходу новаційних складових такої освіти. А по-друге, розробка та реалізація міської програми «Рання Startup-освіта молоді» (на прикладі міста Харкова) на період до 2021 року.

Головний висновок: у межах цієї дослідницької роботи визначено напрямки та комплекс заходів державної політики у сфері загальної середньої освіти в Україні, спрямований на створення сприятливих умов для вдосконалення підготовки стартаперів і здійснення її вже на базовому рівні освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Модернізація освіти : політика і практика / В. П. Андрущенко // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 12–15.
2. Андрущенко В. П. Інноваційний розвиток освіти в стратегії «Українського прориву» / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2008. – № 2. – С. 10–17.
3. Бабкіна О. Проблеми підвищення якості освіти в Україні у контексті Болонських реформ / О. Бабкіна // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 1. – С. 91–94.
4. Будак В. Д. Перспективи та шляхи вдосконалення підготовки педагогічної еліти : освітні технології / В. Д. Будак, О. М. Пехота // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : другі Крим. пед. читання : зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т «ХП», Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Х., 2002. – Вип. 3. – С. 140–145.
5. Вітренко Ю. Економічний механізм системи освіти : напрями удосконалення / Ю. Вітренко // Вища шк. – 2003. – № 1. – С. 37–50.
6. Вікторов В. Г. Управління якістю освіти (соціально-філософський аналіз) : монографія / В. Г. Вікторов. – Д. : Пороги, 2005. – 286 с.
7. Вікторов В. Нові моделі управління освітою / В. Вікторов // Вища освіта. – 2005. – № 2. – С. 66–71.
8. Гончаренко С. Гуманізація і гуманітаризації освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Шлях освіти. – 2001. – №2. – С. 2–7.
9. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16.01.2003 № 483-V. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
10. Гриневич Л. Нам потрібна нова українська школа [Електронний ресурс] / Л. Гриневич. – Режим доступу- <http://osvita.ua/school/51449/>.
11. Гризун Л. Е. Взаємодія наук і інтеграція систем знань як основа побудови змісту освіти / Л. Е. Гризун // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2004. – Вип. 26, Ч. 1. – С. 18–27.

12. Гриценко В.І. Дистанційне навчання: теорія і практика / Гриценко В.І., Кудрявцева С.П., Колос В.В., Веренич О.В., 2004. – К. : Наукова думка. – 375с.
13. Державне управління в Україні : наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. – Л. : Львів. політехніка, 2002. – 352 с.
14. Дзоз В. Освітня справа як складник гуманітарної політики держави / В. Дзоз // Вища освіта України. – 2004. – № 4. – С. 36–40.
15. Дзвінчук Д. Державне управління освітою в Україні : тенденції і законодавство / Д. Дзвінчук. – К. : Нічлава, 2003. – 240 с.
16. Демент М. О. Державноуправлінські аспекти і підходи до визначення взаємозв'язку сталого розвитку регіону й якості людського капіталу / М. О. Демент // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2017. – Вип. 2 (7). – С. 329-334.
17. До Дня вчителя ТСН досліджував якість навчання дітей та рівень знань педагогів [Електронний ресурс] // ТСН. – Режим доступу: <http://www.bukinfo.com.ua/show/news?lid=96282>.
18. Домбровська С. М. Якість освіти як одна з запорок вдалого державного реформування вищої школи України / С. М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2011. – Вип. 1. – С. 149–154.
19. Домбровська С. М. До питання про формування державної освітньої політики України та її вдосконалення / С. М. Домбровська // Інвестиції : практика та досвід. – 2011. – № 5. – С. 50–55.
20. Жабенко О. В. Державна освітня політика в умовах європейської інтеграції / О. В. Жабенко // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз : матеріали наук.-практ. конф. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – Т. 2. – С. 126–128.
21. Карпеко Н. М. Управлінсько-методологічний вимір використання соціального й освітнього потенціалу при формуванні безпеки

регіонів України / А. Л. Помаза-Пономаренко, Н. М. Карпеко // Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія: Державне управління), 2016. – № 2 (5). – С. 42-47.

22. Карпунова Н. Г. Зміна парадигми освіти в умовах глобалізації сучасного суспільства – потреба часу / Н. Г. Карпунова // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. Пед. науки. – Луганськ, 2006. – № 8, Ч. 1. – С. 95–99.

23. Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://feu.kneu.edu.ua/ua/depts4/k_ekonomiky_pidpryjemstv/startup/.

24. Комарницький М. Державно-громадська система управління освітою / М. Комарницький // Аспекти самоврядування. – 2000. – № 3. – С. 34–35.

25. Кононенко О. Б. Сучасний стан та тенденції розвитку державної освітньої політики в Україні / О. Б. Кононенко // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2017. – Вип. 2 (7). – С. 276-287.

26. Концептуальні засади модернізації системи освіти в Україні : прогр. та матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 1 лют. 2002 р. / АПН України, Ін-т вищої освіти, Нац. техн. ун-т «ХПІ», Харк. гуманіт. ін-т «Нар. укр. акад.» та інші ; [редкол. : В. І. Астахова (відп. ред.) та інші]. – Х., 2002. – 205 с.

27. Кремень В. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави : [доп. В. Кременя – Міністра освіти і науки України, Президента АПН України, акад. НАН України на наук.-практ. конф. «Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України»] / В. Кремень // Освіта України. – 2013. – 13 трав. (№ 34). – С. 2.

28. Лопушинський І. П. Формування та реалізація державної мовної політики в галузі освіти України : досвід, проблеми та перспективи : монографія / І. П. Лопушинський. – К. ; Херсон : Олді-плюс, 2006. – 456 с.

29. Луговий В. І. Управління освітою / В. І. Луговий. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – 302 с.

30. Львівський стартап-інкубатор Startup Depot [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unistudy.org.ua/startup-depot/>.
31. Мельниченко О. А. «Основи стартапу» як предмет для вивчення школярами України / О. А. Мельниченко, В. О. Мельниченко // Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : Всеукр. наук.-прак. конф. (28–29.04.2016 р.). – Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2016. – С. 125-126.
32. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В. О. Огнев'юк. – К. : Знання України, 2003. – 448 с.
33. Офіційний сайт Департаменту освіти Харківської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kharkivosvita.net.ua/>.
34. Перший освітній центр для підприємців «Startup Ukraine» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://startupukraine.com/>.
35. Помаза-Пономаренко А. Л. Засоби і тренди забезпечення конкурентоспроможності фахівців публічного та приватного секторів [Електронний ресурс] / А. Л. Помаза-Пономаренко // Шляхи забезпечення якості підготовки фахівців з економіки та підприємництва в умовах інтеграції вітчизняної освіти у міжнародний простір : матеріали Всеукр. наук.-методичної інтернет-конференції з проблем вищої освіти і науки (м. Харків, 16.11.2017 р.). – Х. : ХДАК, 2017. – Режим доступу: <http://dl.khadi.kharkov.ua/mod/forum/discuss.php?d=7221>.
36. Про концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України» [Електронний ресурс] : Розпорядження КМУ від 30.09.2015 № 1018-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1018-2015-%D1%80>.
37. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/201. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.
38. Роміна А. А. Особливості державного управління соціальним розвитком і безпекою регіонів України / А. А. Роміна, А. Л. Помаза-Пономаренко, Р. Т. Лукиша // Науково-практичне забезпечення розвитку та співробітництва об'єднаних територіальних громад : матер. Всеукр. наук.-прак. конф. (24.10.2016 – 24.11.2016). – Дніпро : ДРІ НАДУ, 2016. – С. 173–174.

39. Серкіс Ж. Нові підходи до управління сучасною освітньою організацією / Ж. Серкіс // Соц. психологія. – 2003. – № 1. – С. 140–150.
40. Смірнова П. В. Глобальні тенденції у світовій освіті / Р. М. Бугріменко, Смірнова П.В. // Шляхи забезпечення якості підготовки фахівців з економіки та підприємництва в умовах інтеграції вітчизняної освіти у міжнародний простір: матеріали Всеукр. наук.-методичної інтернет-конференції з проблем вищої освіти і науки (м. Харків, 16.11.2017 р.). – Х.: ХДАК, 2017. – Режим доступу: <http://dl.khadi.kharkov.ua/mod/forum/discuss.php?d=7173>.
41. Фасхиев Х. Оценка конкурентного потенциала и конкурентоспособности высшего учебного заведения /Х. Фасхиев, И. Гараев // «Scitech», 2004. – № 1.
42. Чекмарьов В. В. Система економічних стосунків у сфері освіти / В. В. Чекмарьов, 1997. – 345 с.
43. Шляхи підвищення якості управління інноваційною діяльністю в освітній установі: збірка статей / Під ред. М. І. Мухіна - К.: Педаг., акад. Післядипломної освіти., 2008. - 360с.
44. Implementation of «education and training 2010» // European Union [Electronic resource]. – Access to: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/ef0020_en.htm.
45. European Students for Liberty [Electronic resource]. – Access to: <http://unistudy.org.ua/free-startup-project/>.
46. Leland Stanford Junior University [Electronic resource]. – Access to: <https://www.stanford.edu/>.
47. Marginson S. The public/private division in higher education: a global revision / S. Marginson // Higher Education. – 2008. – № 53. – pp. 307–333.
48. Stiglitz J. Towards a New Paradigm for Development: Strategies, Policies, and Processes. Given as Raul Prebisch Lecture at United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) / J. Stiglitz. - Geneva, October 19, 1998.

Додаток А

ПРОЕКТ МІСЬКОЇ ПРОГРАМИ

«Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 року

З М І С Т

1. Паспорт міської Програми «Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 року (загальна характеристика програми)	32
2. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма	33
3. Мета, основні завдання Програми	34
4. Очікувані результати Програми	35
5. Координація і контроль за здійсненням виконання Програми	36
6. Ресурсне забезпечення Програми	36
7. Напрями діяльності та заходи реалізації Програми	37
8. Результативні показники виконання завдань Програми «Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 р.	38

I. ПАСПОРТ МІСЬКОЇ ПРОГРАМИ

«Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 року

1.	Потенційний ініціатор розроблення Програми	Департамент освіти Харківської міської ради
2.	Дата, номер і назва розпорядчого документа органу виконавчої влади про розроблення Програми	Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 1018-р «Про концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 рр.»
3.	Потенційний розробник Програми	Департамент освіти Харківської міської ради
4.	Потенційні співрозробники й учасники Програми	Департамент освіти Харківської міської ради, Департамент у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради, Виконавчий комітет Харківської міської ради, навчальні заклади, Молодіжна рада при Харківському міському голові, громадські організації й об'єднання підприємців та ін.
5.	Потенційний відповідальний виконавець Програми	Департамент освіти Харківської міської ради
6.	Цільова аудиторія (на кого спрямована Програма)	Молодь міста Харкова (віком від 14 до 35 років)
7.	Термін реалізації	2018-2021 роки
8.	Джерело фінансування реалізації Програми	Міський бюджет (у межах його реальних можливостей) та інші джерела
9.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми у 2018 р.	Розраховується на підставі показників, наведених у Розділі VIII міської програми

II. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

Молодь – потужний соціальний капітал і людський ресурс, який є основою всієї системи безпеки; вона відіграє велику роль у реалізації «пакету» реформ і забезпеченні економічного розвитку держави.

У місті Харкові проживає 1 439 733 людей, з яких 30 % – це молодь віком від 14 до 35 років. Вона є найбільш привабливою категорією для інвестицій, оскільки має достатньо часу для відтворення цих вкладень, а також найбільш прогресивною й активною у суспільних перетвореннях, стрімко інтегрується в освітній і соціально-економічні процеси, тим самим, покращуючи інвестиційно-інноваційну діяльність окремо взятої території. Місто Харків посідає одне з провідних місць в Україні за ступенем розвиненості промисловості, фінансової та соціально-культурної інфраструктури. Тому на створення умов для формування «актуальних» знань і всебічного розвитку його молоді слід спрямовувати зусилля міської влади, громадськості та бізнесу.

Тобто квінтесенцією міської програми «Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 р. є вирішення завдань, що знаходяться, насамперед, у площині:

- 1) забезпечення набуття молоддю професійного досвіду, отримання нею якісної освіти, формування патріотизму;
- 2) викорінення в молоді комплексу власної незадоволеності й архетипів безтурботності, нічим не зайнятого життя тощо;
- 3) надання підтримки молодим громадянам у реалізації підприємницьких ініціатив;
- 4) забезпечення повсюдності впровадження публічно-приватного партнерства.

Власне, існує необхідність у забезпеченні на стратегічному й оперативному рівні (тобто місцевому) права молоді на освіту, соціальне становлення, повноцінну реалізацію свого потенціалу та добробут.

Провідну роль у ефективному формуванні та здійсненні молодіжної політики, зокрема бізнес-підтримувальної, відіграє високоякісна освіта й

співпраця між органами державної влади, підприємцями і громадськими організаціями. Таке партнерство слід розглядати як засіб артикуляції, адвокації й агрегації інтересів і проблемних питань у сфері молодіжного підприємництва. Цьому має передувати розвиток лідерських якостей молоді, включення курсів її профорієнтації до освітніх програм, тобто розширення їх меж за допомогою «раннього» навчання засадам стартапу («startup»), з метою ґрунтовного й системного формування в молоді інтелектуальних, соціальних і ситуативних компетентностей. Допомогти в реалізації останнього може залучення додаткових ресурсів (людських і матеріально-фінансових), зокрема представників бізнесу і громадянських об'єднань, яких у м. Харків зареєстровано понад 150. В умовах економічної кризи передача молоді цими суб'єктами набутого досвіду й отриманих знань у сфері підприємництва дозволить забезпечити ефективність реалізації бізнес-орієнтованої молодіжної політики, зменшити витрати на її здійснення та наблизити до запитів і потреб молоді.

Отже, з метою надання високоякісних і «актуальних» знань молоді, підвищення раціональності використання матеріально-фінансових ресурсів держави, акумулювання зусиль усіх суб'єктів міської державної молодіжної політики, орієнтування її на підтримку розвитку молоді міста, зокрема у сфері підприємництва, а також подолання негативних тенденцій у правовому, публічно-приватному, економічному, інформаційному й молодіжному середовищі, убачаємо за необхідне прийняття міської програми «Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 р.

III. Мета, основні завдання Програми

Метою Програми є створення системи високоякісної освіти, розвиток і підтримка «на перспективу» бізнес активності молоді, спрямованої на самовизначення і самореалізацію, формування в неї інтелектуальних, соціальних і ситуативних компетентностей, а також надання їй соціальних гарантій.

Основними завданнями Програми слід визнати такі:

- надання високоякісних освітніх послуг загальноосвітніми навчальними закладами із залученням об'єднань підприємців і громадських організацій, зокрема «актуальних» знань щодо особливостей ведення бізнесу і засад стартапу;
- створення умов для інтелектуального й творчого розвитку молоді;
- утвердження серед неї ідеї патріотизму і формування системи цінностей;
- створення сприятливого середовища для забезпечення повноцінної зайнятості молоді в майбутньому.

IV. Очікувані результати Програми

Концепцією виконання Програми передбачено отримання таких результатів:

- підвищення рівня правової культури молоді, зокрема в питаннях ведення бізнесу, захисту прав і свобод людини;
- забезпечення навчального процесу засадам стартапу постійним соціальним і матеріально-фінансовим супроводом з боку бізнесу;
- підвищення рівня активності молоді щодо долучення до процесів реалізації державної політики на місцевому рівні;
- всебічний інтелектуальний і творчий розвиток молодих громадян, що дозволить підвищити рівень їх бізнес активності, забезпечити в подальшому власний добробут й економічний розвиток території, на якій вони живуть;
- створення сприятливих умов для формування патріотизму та свідомого ставлення молоді до ефективного використання свого потенціалу;
- забезпечення в довготривалій перспективі надання підтримки молодим громадянам у реалізації підприємницьких ініціатив;
- розвиток економіки міста, зокрема її інвестиційно-інноваційної сфери.

Критерії оцінювання результативності виконання заходів Програми (результативні показники) наведено в Розділі VIII.

V. Координація і контроль за здійсненням виконання Програми

Функції з координації виконання заходів Програми покладаються на Департамент освіти Харківської міської ради. Потенційні співвиконавці й учасники Програми мають подавати звіти щодо стану її виконання двічі на рік до Департаменту освіти Харківської міської ради для узагальнення. Звіт про виконання Програми має надаватися також головному розпоряднику бюджетних коштів.

Про хід реалізації заходів Програми начальник Департаменту освіти Харківської міської ради звітує перед міською радою щорічно у I кварталі року, наступного за звітним. При цьому контроль за виконанням заходів Програми покладається на виконавчий комітет Харківської міської ради, а також на громадські об'єднання.

VI. Ресурсне забезпечення Програми

Програму розроблено на період до 2021 року, вона є середньостроковою.

Фінансування Програми може здійснюватися за рахунок коштів міського бюджету в межах можливих видатків, затверджених рішенням Харківської міської ради на відповідний рік, та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Обсяг коштів визначається органами виконавчої влади й місцевого самоврядування щорічно під час формування відповідних бюджетів з урахуванням їх фінансових можливостей.

Орієнтовне ресурсне забезпечення Програми може бути обраховано на підставі показників виконання Програми, наведені в Розділі VIII.

VII. Напрями діяльності та заходи міської програми «Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 року

№ з/п	Назва напрямку діяльності та заходи програми	Перелік заходів Програми	Термін виконання заходу	Виконавці
1	Організація та проведення курсів раннього навчання основам стартапу в загальноосвітніх навчальних закладах (далі – ЗНЗ) м. Харків	Навчання і проведення профорієнтаційних заходів з учнівською молоддю в ЗНЗ м. Харків, спрямованих на формування в неї актуальних знань й обізнаності в питаннях реєстрації та ведення бізнесу, побудови професійної кар'єри, підготовки робочої сили, визначення цілей стратегічного управління і завдань маркетингу, вибору та взаємодії з інвесторами, постачальниками та ін., формування статутного фонду й оптимізації грошових потоків, просування інноваційного продукту, захисту майнового комплексу й прав власності на нематеріальні ресурси тощо	Протягом усього періоду дії Програми (2018-2021 рр.)	Департамент освіти Харківської міської ради; навчальні заклади м. Харків

VIII. Результативні показники виконання завдань міської програми «Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 р.

Мета, завдання та результативні показники Програми	2018–2019 рр. (проект)			2019–2020 рр. (прогноз)			2020–2021 рр. (прогноз)		
	Разом	у тому числі		Разом	у тому числі		Разом	у тому числі	
		Бюджетні кошти	Інші джерела		Бюджетні кошти	Інші джерела		Бюджетні кошти	Інші джерела
<p>Мета програми: надання населенню сучасної повноцінної та високоякісної освіти щодо засад стартапу, яка відповідає актуальним і перспективним запитам особистості, суспільства і держави, міжнародним критеріям; створення передумов для системного формування та підтримки творчого й інтелектуального розвитку молоді, її добробуту.</p> <p>Підціль програми: урізноманітнення моделей організації освіти та предметно-навчальних напрямків здобуття громадянами повної загальної середньої освіти.</p> <p align="center"><i>Показники виконання:</i></p>									
Показник витрат:									
кількість загальноосвітніх навчальних закладів (далі – ЗНЗ) м. Харків, од.									
кількість учнів ЗНЗ м. Харків, осіб									
кількість класів ЗНЗ м. Харків, од.									
Показник продукту:									
кількість класів з поглибленим вивченням засад стартапу в ЗНЗ м. Харків, од.									
кількість дітей, які навчаються основам стартапу в ЗНЗ м. Харкова, осіб									
Показник ефективності виконання:									
середні витрати на 1 громадянина, який отримує навчання основам стартапу в ЗНЗ м. Харків (кількість технічних засобів, які використовуються для навчання, од.; вартість освітлення й опалення приміщень, що використовуються під час навчання, тис. грн.; середня вартість 1 навчального підручника, тис. грн. тощо)									

Показник якості отриманих результатів:									
відсоток учнів, які навчаються на достатньому та високому рівні в ЗНЗ м. Харків і не охоплені навчанням основ стартапу,%									
відсоток учнів, які навчаються на достатньому та високому рівні в ЗНЗ м. Харків і поглиблено вивчають основи стартапу,%									
<i>У 2017–2018 році всього на сферу освіти бюджетом м. Харків передбачено 2 млрд 416,3 млн грн. *</i>									
* – інформація взята із веб-сайту Харківської міської ради (http://www.city.kharkov.ua/ru/news/priynyato-byudzheth-kharkova-na-2017-2018-rik-utochneno-34145.html), і розмір необхідних коштів для реалізації запропонованої міської програми «Рання Startup-освіта молоді Харкова» на період до 2021 р. може бути визначений після уточнення даних за іншими позиціями.									